

Zbrojní průmysl a vyzbrojování

Efektivní spolupráce na vyzbrojování zůstává klíčovým prvkem bezpečnosti. Současné trendy snižování výzbroje, snižování zdrojů pro obranu, růstu nákladů na vývoj zbraňových systémů a požadavků na zkvalitňování struktur mnohonárodních sil představují nové imperativy vyžadující dosahovat efektivnější akvizici. Hlavním předpokladem úspěchu v této oblasti zůstanou programy společného výzkumu, vývoje a výroby. Úkolem ČR jako člena NATO musí v tomto ohledu být příspěvek a udržování kolektivní technologické převahy nad všemi potenciálními protivníky. Úkolem v oblasti vyzbrojování je, zejména s využitím mezinárodní spolupráce, dosáhnout více s menšími zdroji.

* * *

Ve vyspělých státech světa představuje soukromý průmysl největší část z portfolia investic do rozvoje a techniky pro účely obrany. Hlavní část z těchto investic je určena na rozvoj vyspělých technologií. To odráží jedinečnou sílu průmyslu ve sjednocování vyspělých (špičkových) technologií do reálných vojenských systémů.

Některé průmyslové možnosti požadované pro obranu jsou jedinečné. Pokud nemají komerční obdobu, musejí záviset na vojenském trhu, aby byly životaschopné (např. výroba většiny munice). Pokud se snižuje nákup zbrojního materiálu, je snahou státní administrativy v oblasti obrany udržet klíčové kapacity průmyslové základny, které jsou závažné pro obranyschopnost. Není ovšem smyslem podporovat a zachovat každou společnost, která dodává vojenský materiál, ale spíše o podporu pouze takových průmyslových kapacit, které jsou jednak pro obranu důležité, a jednak jsou skutečně ohroženy.

Iniciativa a ožívání obranných schopností kromě toho vesměs poskytují malým a středně velkým subdodavatelům vojenského materiálu přímý přístup k státním programům, určeným na pomoc v tomto období omezování zbrojního trhu a zvýšení zahraniční konkurence. Tato iniciativa umožňuje dodavatelům a subdodavatelům vojenského materiálu modernizaci výrobních technologií a hledání nových trhů pro jejich výrobky a technologie.

Co je technologická a průmyslová základna obrany

Cílem vyzbrojování je kromě jiného i udržovat technologickou a průmyslovou základnu pro zabezpečení obrany. V období, kdy rozvoj technologií a vyzbrojování po ukončení studené války musí brát v úvahu snižování a racionalizaci vojenské infrastruktury, kdy výdaje na výzbroj se všeobecně snižují, mají za následek urychlování potřeby nutné racionalizace průmyslové základny obrany. Je tomu tak proto, že obecně jsou perspektivy obranného průmyslu v Evropě pochmurné. Příkře se snižují pracovní

místa v obranném průmyslu – do r. 1995 to činilo až 20 % ve srovnání s rokem 1990, přičemž většina prognóz předpokládá další snižování. Kladem tohoto trendu je, že vyspělé státy světa mohou věnovat své zdroje na jiné prioritní potřeby a uspořít na obranném úsilí.

Všeobecně plánování spolupráce ve vyzbrojování bere v úvahu skutečnost, že se mění **akviziční strategie**, která odpovídá tlakům rozpočtu. V důsledku selektivnějšího úsilí při využívání pokroku v oblasti vojenských technologií jsou snižovány počty zahajovaných výrobních programů a prodlužovány doby mezi nimi. V podstatě se odstupuje od velkých kooperačních programů a stále více jsou naopak využívány příležitosti ke spolupráci na modernizaci stávajících zbrojních systémů a programů vývoje prototypů.

Základním trendem rozvoje struktur a procedur spolupráce ve vyzbrojování je identifikace omezenějšího a pragmatičtějšího souhrnu příležitostí pro spolupráci s důrazem na podstatné požadavky operační slučitelnosti mnohonárodních sil.

Jednou z největších výzev pro ČR příštího období je udržení základny pro vyzbrojování v rámci NATO. ČR si nemůže dovolit udržovat samostatnou, všezahrnující průmyslovou základnu obrany. Je nezbytné vzít na vědomí logiku liberalizace obchodu a překonávání omezení v minulosti představované oddělenými a zájemně soutěžícími průmyslovými základnami USA a alianční Evropy, z čehož plyne potřeba vytvořit v obranné akvizici silnou transatlantickou průmyslovou a technologickou základnu obrany.

Obranný průmysl (zbrojní průmysl) je průmyslové odvětví zabývající se produkcí zbraní a dalších výrobků pro vojenské účely, které pro své specifické vlastnosti a omezení v použití podléhají zvláštním předpisům a nemají charakter běžné komerční produkce.

Jde o souhrn všech výrobců, tedy nejen těch, kteří se podílejí na výrobě určené bezprostředně pro potřeby vlastních ozbrojených sil a obrany země. V řadě zemí existují skupiny zbrojních výrobců, pracujících pouze pro zahraniční zákazníky. Jejich podíl na celkové zbrojní produkci země je zanedbatelný a lze předpokládat, že s nezbytným rozvojem mezinárodních kooperací (především v evropském průmyslu) tato skupina dále poroste. V ČR lze takové výrobce čteněji předpokládat zvláště v subdodavatelských funkcích. Tato (výhradně vývozní) část zbrojní produkce je jistě přínosem pro ekonomiku země, není však důvod k tomu, aby se stala subjektem přímého zájmu a podpory státu.

Průmyslová základna obrany (PZO) je optimalizovaný souhrn nejdůležitějších výzkumně vývojových, výrobních, opravárenských a zkušebních subjektů, které mají strategický význam pro obranu státu. Z tohoto hlediska stát definuje svůj zájem o udržování a rozvoj PZO, vytváří podmínky pro její spolupráci s orgány státní správy, podporuje její činnost, udržuje svou vlastnickou účast ve vybraných společnostech, příp. si z různých důvodů ponechává některé subjekty plně ve svém vlastnictví. PZO představuje významnou integrální součást obranného potenciálu státu.

▲ *Z politického hlediska* je PZO nejen nástrojem jeho svrchovanosti, umožňující nezávislost jeho rozhodování v otázkách obrany a vytváření vojenského potenciálu podle potřeb země. Pro alianční svazky je existence moderní domácí PZO prostředkem k posílení pozice země ve vojenské alianci a k rozvíjení vícestranné výhodné spolupráce.

- ▲ *Vojensky* je dnes maximální orientace na akvizici výzbroje a ostatního vojenského materiálu z domácí PZO prvořadým strategickým požadavkem. Dobře fungující domácí PZO je schopna pohotově uspokojit potřeby vlastních ozbrojených sil i v krizových situacích, kdy obstarávání výrobků a služeb ze zahraničí je sníženo, či dočasně úplně znemožněno. Za mimořádných situací nejde ani tak o dodávky nových zbraní, ale především o servis a opravy složitých technických systémů a dodávky náhradních dílů a spotřebního materiálu (zvláště munice).
- ▲ *Ekonomicky* jsou výhody orientace vlastní armády na domácí výrobce zřejmé. Efektivita nespočívá, jak se často očekává, jen v prodejní ceně domácích výrobků (zde může být cena v některých případech překvapivě vyšší než zahraniční), ale též ve značných úsporách nákladů při zkouškách a ověřování, školení specialistů, servisu zbraňových systémů, dodávkách náhradních dílů, modernizaci techniky atd.

Kromě prioritní orientace na uspokojování potřeb vlastních ozbrojených sil je současně zapotřebí rozvíjet i **exportní schopnosti PZO**. Odběr vlastní armády zpravidla neumožňuje dosáhnout ekonomicky rentabilního rozsahu výroby i vývoje, je tak jedinou cestou, jak je možno v dnešních podmínkách docílit jejich přijatelných ukazatelů. Je to zvláště problém malých zemí. Některé z nich však v tomto směru, díky úspěšlosti domácího průmyslu, dosahují pozoruhodných výsledků.

Existence výkonné, exportně orientované PZO vytváří i výhodné možnosti pro kompenzační dodávky, kooperaci či koprodukcii při nákupu některých prostředků (zpravidla velkých a nákladných zbraňových systémů) ze zahraničí. Taková spolupráce umožňuje částečně, někdy i zcela kompenzovat výdaje na akvizici, nebo alespoň snížit pořizovací cenu nového systému v důsledku účasti domácích výrobců.

V NATO je budování PZO záležitostí jednotlivých členských zemí. Aliance vyvíjí aktivity na podporu spolupráce členských zemí ve zbrojní výrobě, do otázek jednotlivých národních PZO však nijak nezasahuje.

Současný stav českého zbrojního průmyslu

Provedme rámcovou exkurzi do současného stavu českého zbrojního průmyslu.

I přes některé optimistické závěry, odvozené v minulých letech z ročních objemů českého zahraničního obchodu s vojenským materiálem, vykazuje zbrojní výroba v ČR řadu vážných obtíží a problémů. Tento stav nevznikl povětšinou v důsledku činnosti dnešních managementů, ale má své základní příčiny v minulém vývoji. Jeho hlavní etapy:

1. Zásadní politické změny po listopadu 1989, rozpad sovětského bloku a zánik zbrojního trhu Varšavské smlouvy si objektivně vynutily výraznou redukci dosavadního hypertrofického československého zbrojního komplexu, podporovaného státními dotacemi a zaručeným odbytem na základě mezivládních smluv. To zcela změnilo podstatu připravované konverze zbrojního průmyslu v letech 1991-93, zamýšlené původně k redukci a restrukturalizaci jeho výrobních kapacit.
2. Rozpadem Československa byl roztržen jediný celek zbývající výrobní základny s životními kooperačními a subdavatelskými vazbami mezi subjekty z obou částí dosavadní federace. Navíc se čeští výrobci ocitli bez podstatné části jednotné vývojové a zkušební základny, umístěné na Slovensku.

3. Neprozřetelná politika vládní struktury po vniku ČR, podceňující význam vytvoření branného systému státu, znamenala i nezáměr o PZO. Několikaletý přehlíživý postoj k obraně má za následek trvalou absenci oficiálních koncepčních dokumentů, jako je plán přezbrojení AČR. Po celé asi pětileté období byl domácí zbrojní sektor doslova vypuzen mimo oblast státního zájmu a přežívající výrobci byli okolnostmi donuceni buď zbrojní produkci opustit, nebo se v obtížné ekonomické situaci pokoušet přežít a dále čekat na nezbytnou základní orientaci o budoucích potřebách AČR.
4. Vážným pochybením bylo nerespektování zvláštnosti zbrojní výroby při privatizaci příslušných podniků. Stát se zde neuváženě zbavil podílu na vlastnických právech a rozhodování v klíčových společnostech. Tím nejen ztratil možnost ovlivnit jejich restrukturalizaci, ale ani nepřijal taková zákonná opatření, která by nové vlastníky zavázala k udržení charakteru kritických oborů a výrob. Následující voluntaristická rozhodnutí některých nových vlastníků pak vedla nejen k likvidaci značné části subdodavatelské produkce, ale i k rozštěpení a rozpadu dosud existující výzkumné a vývojové základny. To vše bylo spojeno s hazardem při ochraně informací a průmyslových práv, nekontrolovatelným technologickým transferem do neoprávněných rukou. Přes určitou stabilizaci situace v posledním období nejsou důsledky tohoto vývoje zdaleka překonány.

Termín „český obranný průmysl“ je dnes víceméně označením velmi různorodé skupiny subjektů, k níž patří:

- dosavadní skuteční výrobci vojenské techniky, jimž se podařilo zachovat potřebnou vývojovou, výrobní a zkušební základnu a pokračují ve výrobě v souladu se svým dřívějším výrobním profilem;
- bývalí (tzv. tradiční výrobci), u nichž byla v minulosti zbrojní výroba z různých důvodů zastavena;
- průmysloví výrobci, kteří se dosud zbrojní výrobou nezabývali a chtějí do ní v různém rozsahu vstoupit, příp. již k tomu učinili přípravné kroky;
- malé společnosti, vzniklé s využitím odborníků a technologií odštěpivších se z velkých zbrojních celků po majetkových a organizačních změnách (jsou zpravidla nositeli nejprogresivnějších českých technologií, jejich omezené finanční a kapacitní možnosti je nutí k orientaci na malé a modernizační projekty);
- ostatní průmyslové organizace, které nemají charakter výrobních podniků, vojenské opravárenské podniky, servisní organizace, vojenské technické ústavy, do skupiny českého obranného průmyslu je možné započítat i obchodní společnosti, které jsou všestranně vybaveny k zahraničně obchodní činnosti, až po malé subjekty s ručením omezeným, zabývající se dosud spíše prodejem přebytečného a výprodejního vojenského materiálu.

Tuto skladbu objektů se značně rozdílnými zkušenostmi a představami o zbrojní výrobě lze stěží považovat za konsolidovanou PZO, srovnatelnou s vyspělými evropskými zeměmi.

Naznačené problémy se jeví jako vážný handicap nejen z hlediska prosté konkurenceschopnosti, ale i pro snahu o mezinárodní spolupráci a zapojení domácích

společností do evropské integrace zbrojních výrobců. Zde není východisko, než významná pomoc státu, která by však neměla spočívat v prostém rozdělování finančních dotací.

Stát by však měl nahradit deklarativně pozitivní postoje k české zbrojní výrobě konkrétním programem, zaměřeným na účinnou podporu při vytvoření a stabilizaci české PZO. Neméně významné pole aktivit se při tom otevírá pro konsolidované zájmové sdružení výrobců zbrojní techniky, které zde může velmi účinně sehrát potřebnou integrační úlohu.

Zbrojní výroba v České republice prošla v období 1987-96 trvalým poklesem. Tato skutečnost vyplývá z údajů o vývoji české zbrojní výroby v letech 1988-92 (v mld. Kčs) a v letech 1993-97 (v mld. Kč), v běžných cenách (viz **tab. 1**).

Oborovou strukturu, uplatnění zbrojní produkce a údaje o zahraničním obchodě s vojenským materiálem uvádějí **tab. 2 – 4**.

V roce 1997 bylo pro 110 platných vývozních a dovozních povolení vydáno 516 vývozních a 276 dovozních licencí. Ze 110 organizací majících povolení k zahraničnímu obchodu s vojenským materiálem uskutečnilo obchod 58 organizací, z nichž 6 největších realizovalo 85,7 % ročního obrátu, a to v pořadí:

1. TATRA Kopřivnice
2. OMNIPOL Praha
3. AERO Vodochody
4. THOMAS Praha
5. Letecké opravy Malešice
6. ČZ Uherský Brod.

Tab. 1: Vývoj české zbrojní výroby

Rok	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
výroba zboží	11,7	12,8	10,5	7,5	4,6	2,5	4,6	4,4	2,24	1,91	6,38

Tab. 2: Podíl jednotlivých oborů zbrojní techniky na jejím celkovém objemu výroby v letech 1993-97 (v procentech)

technika / rok	1993	1994	1995	1996	1997
zbraně	1,7	2,6	0,35	2,0	6,34
munice	1,4	2,9	1,7	1,0	0,63
pásová a kolová zbrojní technika	0,8	0,4	2,0	18,7	70,50
letecká technika	87,3	85,1	63,7	60,7	15,95
elektrotechnika, přístroje	2,0	1,1	30,3	12,8	5,5
ostatní zbrojní technika	3,6	6,5	0,5	0,9	0,42
ostatní nestrojírenská zbrojní technika	1,3	0,8	0,35	2,3	0,25
opravy zbrojní techniky	1,9	0,6	1,1	1,6	0,41
CELKEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zbrojní průmysl ČR byl dlouhodobě zaměřen zhruba jednou třetinou na dodávky vlastním ozbrojeným silám (malorážové zbraně a munice, ženijní munice, letecké pumy, terénní automobily a jejich nástavby, ženijní a týlová technika, ochranné

protichemické prostředky, padáky, cvičné letouny, malé radiostanice, systém armádní spojovací sítě, letištní radiolokátory, pátrací technika aj.), z jedné třetiny na vývoz (cvičné letouny, letištní radiolokátory, pátrací techniky, terénní automobily, malorážové zbraně a munice) a jedné třetiny pro výrobní spotřebu zbrojního průmyslu ve Slovenské republice (výroba tanků, bojových vozidel pěchoty, kanonů, protitankových střel, velkorážové munice aj., dále též pancíře, spec. oceli, příslušenství vozidel a motorů, optické přístroje, mechanika protitankových raket, automobilní podvozky a další).

Tab. 3: Uplatnění produkce obranného průmyslu

odběratel / rok	1994	1995	1996	1997
ministerstvo obrany	4,7	16,5	14,28	7,4
ministerstvo vnitra	0,1	0,5	0,02	0,08
vývoz	88,5	66,2	72,63	82,7
ostatní	6,7	16,8	13,07	9,82
CELKEM	100,0	100,0	100,0	100,0

Tab. 4: Zahraniční obchod s vojenským materiálem (v mil. USD)

obchod / rok	1993	1994	1995	1996	1997
vývoz	167	194	154	117	182
dovoz	42	44	50	34	33

Tab. 5: Struktura vývozu (v procentech)

technika / rok	1993	1994	1995	1996	1997
letecká technika	78,5	79,5	59,2	46,4	9,7
pozemní mobilní technika	9,9	9,5	17,4	22,0	76,2
munice	1,9	2,6	3,1	5,0	4,9
zbraně	4,9	2,1	8,2	10,8	3,1
elektrotechnika	–	0,3	0,3	3,2	3,1
služby	4,7	5,8	10,0	9,0	3,3
sběratel. předměty	0,1	0,2	0,3	1,2	0,8
jiné	–	–	1,5	2,4	0,7
CELKEM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

V současné době jsou možnosti oživení a rozvoje většiny oborů českého průmyslu spojeny s rozvojovými záměry a požadavky na dodávky ozbrojeným složkám ČR, zvláště pak AČR. Od rozvojových záměrů AČR se pak mohou odvíjet aktivity jednotlivých firem v mezinárodní spolupráci a exportu.

Charakteristika oborové struktury

V následující části je uvedena charakteristika oborové struktury zbrojního průmyslu AČR (oborová struktura výzkumu a vývoje, resp. zbrojní výroby).

■ **Letecká technika** – systém výcviku vojenských pilotů - letouny, trenážery, lehké podzvukové bojové letouny, některé palubní přístroje. Program L39, L59, L139, L159, L610.

Řešitelé: AERO Vodochody, Letov Praha, LET Kunovice, Výzkumný a zkušební letecký ústav Praha, Letecké přístroje Praha, Vojenský technický ústav letectva a PVO Praha, Letecké opravny Kbely, Letecké opravny Malešice.

■ **Radiolokační technika** – mobilní a stacionární radiolokační stanice pro obsluhu vojenských letišť. Program Komár 2.

Řešitelé: HTT Tesla Pardubice, RAMET Kunovice (antény).

■ **Pasivní radiotechnické pátrací prostředky** – vyhledávání, zaznamenávání, identifikace a sledování letounů, lodí a vozidel pasivním způsobem. Program RAMONA, TAMARA, BORAP.

Řešitelé: HTT Tesla Pardubice, RAMET Kunovice, Vojenský technický ústav elektroniky Praha.

■ **Pasivní sledovací systémy** – zařízení pro sledování vojenského i civilního letového provozu nad definovaným územím a jeho usměrňování. Program VĚRA.

Řešitelé: ERA Pardubice, RAMET Kunovice.

■ **VKV, letecké a družicové spoje** – prostředky spojení a velení na nižších stupních velení – přenosné, převozní a zabudované do mobilních prostředků, spojení letadel, spojení s využitím družic. Program RADMILA.

Řešitelé: Mesit Uherské Hradiště, Vojenský technický ústav elektroniky Praha.

■ **Radiotelekomunikační komplety** – stacionární a převozní stanice spojení od vrcholových do nejnižších organizačních a velících stupňů armády. Program TEMPO.

Řešitelé: TESLA Hloubětín (radiokomunikace) a TTC TESLA TELEKOMUNIKACE.

■ **Ruční palné zbraně** – pistole, pušky, samopaly. Programy zbraní ráží 5,56, 7,62, 7,65, 9 mm. Např. ČZ 75, ČZ 85, Škorpión, LADA.

Řešitelé: Česká zbrojovka Uherský Brod, Prototypa Brno.

■ **Ruční protitankové raketové zbraně** – přenosné zbraně s průpalným účinkem. Program ZUBR.

Řešitelé: Prototypa Brno, Výzkumný ústav průmyslové chemie Pardubice, Adamovské strojírný Adamov, Poličské strojírný Polička.

■ **Středorázové palné zbraně** – hlavňové palné zbraně ráží 12,7 mm až 35 mm. Programy odstřelovací pušky ráží 12,7 a 14,5 mm, letecký kanón ráže 20 mm PLAMEN pro letoun L 159.

Řešitelé: Prototypa Brno, Zbrojovka Vsetín – Indet, Vojenský technický ústav výzbroje a munice Slavičín, Vojenský technický ústav letectva a PVO Praha.

■ **Munice** – pro pistole, pušky, samopaly ráží 5,56, 7,62, 7,65, 9 mm.

Řešitelé: Sellier Bellot Vlašim, Prototypa Brno.

■ **Trhaviny, prachy, tuhé pohonné hmoty pro protitankové rakety** – programy pěchotní, ženijní, dělostřelecká munice, protitankové rakety, ruční granáty, vystřelovací sedačky letadel atd.

Řešitelé: Výzkumný ústav průmyslové chemie Pardubice, Synthesia Pardubice, Prototypa Brno, Vojenský technický ústav výzbroje a munice Slavičín.

■ **Optické pozorovací a zaměřovací přístroje** – přístroje pro odstřelovací pušky, optické pozorovací a zaměřovací přístroje, přístroje nočního vidění KLÁRA, MEO-50, protitankové zbraně a modernizaci tanků. Programy ZUBR, T-72.

Řešitel: MEOPTA Přerov.

■ **Terénní nákladní automobily a podvozky** – valníky, tahače, podvozky pro zabudování účelových nástaveb. Programy T815, T816, samohybný autonomní protiletadlový komplet.

Řešitelé: TATRA Kopřivnice, LIAZ Jablonec, Škoda Plzeň.

■ **Obslužná a doprovodná zařízení na automobilových podvozcích** – velitelská stanoviště, kuchyně, zdravotní střediska, opravárenské dílny, většinou na podvozcích TATRA.

Řešitelé: IVACAR Ivančice, TATRA Kopřivnice a řešitelé účelových zařízení.

■ **Prostředky ochrany osob proti jaderným a chemickým zbraním** – ochranné oděvy a masky.

Řešitel: Gumárny Zubří.

Další formování struktury zbrojního průmyslu v ČR bude do značné míry závislé na tempu přezbrojování AČR a situaci na světových trzích s vojenským materiálem.

Přes uvedená omezení lze konstatovat, že současná struktura českého zbrojního průmyslu dává možnost zabezpečit potřeby AČR ve významném rozsahu sortimentu výrobků a služeb. Není však v jeho možnostech zvládnout vlastními silami a v přijatelném čase např. vývoj a výrobu raketových kompletů PVO státu a vojsk, bojové letouny vyšších kategorií, techniku radioelektronického boje, složité informační systémy, tanky a ostatní pásovou techniku. Má však předpoklady se na jejich zajišťování podílet.

U některých nových programů, požadovaných AČR a pro svoji technickou a finanční náročnost nezvládnutelných samotným českým obranným průmyslem, je nezbytné počítat s mezinárodní spoluprací. Určité kroky k tomu, aby český obranný průmysl do této spolupráce mohl vstupovat, byly již učiněny a nadále se v nich pokračuje.

Výchozí charakteristiky

Využití možností českého zbrojního průmyslu pro vyzbrojování AČR a jeho zapojení do systému vyzbrojování armád zemí NATO vyžaduje vytvoření odpovídajícího legislativního, věcného a organizačního rámce. Příprava a přijetí potřebných věcných a organizačních opatření bude závažným a zodpovědným úkolem příslušných centrálních orgánů a průmyslových a obchodních organizací. Přitom je nutné vycházet z následujících charakteristik zbrojního průmyslu:

1. Zbrojní průmysl je strategickým průmyslovým oborem, jehož výrobky mohou být pro národní obranu životně důležité. Na rozdíl od ostatních oborů, kde jsou určujícím faktorem ekonomické otázky, formuje národní zbrojní politiku do značné míry také státní bezpečnostní a obranná politika. Proto politické, strategické a bezpečnostní aspekty jsou zahrnovány do procesu definování podmínek, v jejichž rámci obor funguje.
2. Vláda resp. příslušná ministerstva jsou určujícím faktorem mnoha charakteristických rysů zbrojního průmyslu a mají velký vliv na způsob jakým je budován, financován a restrukturalizován.
3. Ze všech státních orgánů je, jako všude na světě, klíčovým partnerem zbrojního průmyslu rezort obrany. Armáda je nejen největším odběratelem zbrojní produkce, jejíž potřeby ovlivňují profilování PZO. Ozbrojené síly jsou rovněž expertním orgánem, který hodnotí tendence v rozvoji výzbroje a určuje technické a taktické parametry požadované techniky. To z nich činí nepostradatelného kvalifikovaného partnera průmyslové a vývojové základny. Armádní technické orgány předurčují stupeň nároků na provedení a kvalitu zbrojních výrobků či jejich modernizaci. Neméně důležitá je samozřejmě i přímá účast armády na financování vybraných projektů.
4. V ČR poznamenal dlouhodobý bezkonceptní stav i spolupráci armády se zbrojním průmyslem i filozofii a praxi vojenské akvizice. Přispěla k tomu nejen zmíněná absence národní bezpečnostní strategie a z ní odvozeného reálného, hmotné a finančně provázaného akvizičního plánu, ale i některé přístupy samotného rezortu obrany.
5. Vše nasvědčuje tomu, že AČR nemá dosud zjevně vytvořen pevný systém komunikace s průmyslem jako stálým partnerem a pro uskutečnění akvizičního procesu. Mimorezortním průmyslovým subjektům by měla být dostupná informační báze, která by jim na regulérním základě poskytovala potřebné informace legislativního, technického, organizačního a personálního charakteru, včetně působností jednotlivých orgánů MO ve styku s PZO a ostatními zbrojními výrobci. Minulé zkušenosti z výběrových řízení např. ukázaly, že chybí jejich jednotný výklad, atd.

Přechod na efektivní principy, srovnatelné se západními zeměmi si rovněž vyžaduje celá oblast výzkumu a vývoje. Dosavadní akviziční i průmyslová praxe ukazuje, že v ní stále přežívají překonané prvky bývalých směrnic Státní plánovací komise. Jejich systém byl nezbytný v době, kdy stát byl v jedné osobě zadavatelem, vývozcem, výrobcem, zkušebním, prodejcem i nákupcem a uživatelem, příp. arbitrem v nakládání

s produkcí zbrojního průmyslu. K samokontrolě tohoto procesu byl vypracován složitý, finančně i časově náročný proces VTER, kontrolních dní, oponentur, činnosti zástupců vojenské správy atd.

Poté, co se stal partnerem armády soukromý průmysl, platit by zde měl pouze smluvní vztah dvou nezávislých subjektů. O tom svědčí obecná praxe vyspělých průmyslových zemí. Na počátku se očekává jasně formulovaná potřeba výrobku a jeho technických i užitných parametrů, ústící do požadavku na předložení konkrétních řešení. Projede-li nabídnuté řešení výběrovým procesem a je na ně uzavřen kontrakt, nastává další významná interakční fáze při dodání a převzetí produktu armádou (akceptace – prototyp a později sériový výrobek). Následují jeho zevrubné zkoušky s cílem ověřit, zda výrobek odpovídá požadovaným parametrům.

Zásah státu do vnitřních procesů výzkumu, vývoje a výroby u soukromého výrobce přicházejí v úvahu pouze při podílovém financování příslušného projektu ze státního rozpočtu. Tento přístup zajistí nevylučuje průběžné vzájemné informování či jinak dohodnutou individuální spolupráci.

Dosavadní převaha průmyslové nabídky nad poptávkou armády sama o sobě vyvolává různé tlaky a subjektivní postoje a vede k jevům prosazování individuálních či skupinových zájmů. Takovým tendencím lze čelit výhradně přísným řádem a přijetím takových pravidel, která jsou uplatňována v akvizičních úřadech zemí NATO i jinde.

Vedle ministerstva obrany připadá hlavní díl odpovědnosti za spolupráci s českým obranným průmyslem taktéž ministerstvu průmyslu a obchodu. Na jejich vzájemné spolupráci závisí rozvoj obranného průmyslu a jeho podílu na zabezpečování vojenských schopností státu a zabezpečování potřeb AČR. K tomu je nezbytné zejména využívat možností:

- výboru NATO – CNAD (Konference národních ředitelů pro vyzbrojování)
- zájmových sdružení zbrojních výrobců ve skupině NATO – NIAG (Poradní skupina NATO pro průmysl)
- dlouhodobých programů obranného výzkumu a vývoje obranných technologií
- technické normalizace, zkušebnictví, metrologie a zabezpečování jakosti.

Významným partnerem výše uvedených subjektů odpovědných za rozvoj obranného průmyslu jsou **zájmová sdružení zbrojních výrobců ČR**, jež reprezentují české podniky, podílející se na produkci obranných technologií a výrobků. Spolupráce ministerstva obrany, ministerstva průmyslu a obchodu s těmito sdruženími se má uskutečňovat v oblastech:

a) vzájemné výměny informací

- poskytování rezortních plánovacích dokumentů,
- poskytování informací o programech NATO a jejich členských států,
- předávání rezortních norem týkajících se obranného průmyslu.

b) podporné aktivity státu

- podpora integračních snah českého obranného průmyslu,
- využívání offsetové politiky,
- nediskriminace tuzemských firem při veřejných zakázkách,
- prezentace a informační podpora českého obranného průmyslu v zahraničí,
- výběr projektů financovaných v rámci státního systému podpory výzkumu a vývoje,
- vytvoření podmínek pro export produktů obranného průmyslu,

- podpora produkce a vývozu materiálů a technologií dvojího použití,
- stabilizace styčných míst pro obranný průmysl ze strany státu.

c) předpoklad na straně reprezentantů obranného průmyslu

- otevřenost vůči státu a ochrana informací,
- otevřenost vůči netradičním subjektům obranného průmyslu,
- snaha o aplikaci mezinárodních standardů,
- orientace na produkci a vývoz materiálu a technologií dvojího použití,
- účast na zbrojních uskupeních.

* * *

K podpoře resp. nasměrování rozvoje obranného průmyslu je mimo jiných strategických a koncepčních dokumentů nesmírně důležité vypracovat dokument „Národní strategie vyzbrojování“. Tento by měl stanovit v souladu se základními vojensko-politickými dokumenty ČR a NATO a v souladu s koncepcemi, strategiemi a možnostmi věcně příslušných rezortů státní správy a průmyslových oborů (subjektů) základní směry národního přístupu k vyzbrojování. Důraz by měl být položen na strategické nasměrování zahraniční spolupráce, podpory průmyslu a klíčových výrobních oborů a způsobů zachování výrobních kapacit. Cílem uvedeného dokumentu by mělo být efektivní zabezpečení potřeb ozbrojených sil včetně návaznosti na probíhající národní průmyslovou konsolidaci a globalizaci zbrojního průmyslu a také na vytvoření strategického rámce pro následné zpracování plánů vyzbrojování, plánu obranného výzkumu a vývoje a plánu podpory obranného průmyslu.

Uvedené úkoly budou základní výzvou pro nově se formující úsek vyzbrojování rezortu obrany, jehož vrcholným orgánem je ředitel Národního úřadu pro vyzbrojování MO.

Použitá literatura:

- Strategie národní bezpečnosti ve vědě a technologiích. MO, Praha 1996.
- Informace o zbrojním průmyslu ČR. MO, Praha 1998.
- Bezpečnostní politika České republiky. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1999.
- Principy spolupráce státu s obranným průmyslem v České republice. MO, Praha 2000.